

**X Jornada de la SCATERM:
«Els manlleus en la terminologia musical»**

(coorganitzada amb la Societat Catalana de Musicologia,
també filial de l'Institut d'Estudis Catalans)

(Tant la ponència com les comunicacions d'aquesta jornada han estat objecte de publicació, o estan en premsa, a la revista *Terminàlia* i a la revista *Treballs de Sociolingüística Catalana*)
(Hi ha fotos de la jornada accessibles a l'enllaç <http://www.iec.cat/scaterm/Butlletins/030.htm>)

Programa de la X Jornada de la SCATERM

X Jornada de la SCATERM: «Els manlleus en la terminologia musical»

Sala Nicolau d'Olwer de l'Institut d'Estudis Catalans, 24 de maig del 2012

- 9.00 h Inscripció de participants i lliurament de documentació
- 9.30 h *Inauguració de la X Jornada*
Jaume MARTÍ I LLOBET
President de la Societat Catalana de Terminologia
Isidor MARÍ I MAYANS
President de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans
Jordi RIFÉ I SANTALÓ
Secretari de la Societat Catalana de Musicologia
- 10.00 h *Ponència*
El lèxic musical, un banc d'experimentació sobre els manlleus
Albert ROMANÍ
Filòleg i especialista en la interpretació de música antiga, professor de d'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC) i de l'Escola Municipal de Música de Can Ponsic
- 11.00 h *Pausa cafè*
- 11.30 h *Comunicacions*
Els manlleus en la terminologia musical catalana
Eva GARCIA i Víctor OLLER
Estudiants de traducció i d'interpretació a la UPF i de piano
La falta de referència lexicogràfica en la terminologia musical per al català
Elisenda BERNAL, UPF
Andreu GALLÉN, músic
La neologicitat en els manlleus: estudi de casos de l'àmbit de la música
Judith FREIXA i Elisabet LLOPART
Observatori de Neologia (OBNEO) de la UPF

13.30 h *Cloenda*
Romà ESCALAS I LLIMONA
Secretari general de l'Institut d'Estudis Catalans i musicòleg

Presentació de la X Jornada de la SCATERM

Agustí Espallargas

Vocal de Comunicació de la SCATERM

Soci de la SCATERM pel Parlament de Catalunya

El dijous 24 de maig al matí va tenir lloc a la sala Nicolau d'Olwer de l'IEC la X Jornada de la SCATERM, sobre «Els manlleus en la terminologia musical», organitzada amb la Societat Catalana de Musicologia. Amb un format reduït respecte de l'habitual, va comptar amb una ponència d'Albert Romaní, filòleg i especialista en música antiga, i tres comunicacions presentades per estudiants i professors universitaris. Del discurs de cloenda se'n va encarregar el musicòleg Romà Escalas, secretari general de l'IEC i delegat d'aquesta institució a la Societat Catalana de Musicologia.

Les paraules de presentació de la Jornada van anar a càrrec de Jaume Martí, president de la SCATERM; de Jordi Rifé, secretari de la Societat Catalana de Musicologia; i d'Isidor Marí, president de la Secció Filològica, que es va congratular de la coorganització de l'activitat per part de dues societats filials.

Albert Romaní, amb la ponència «El lèxic musical, un banc d'experimentació sobre els manlleus», va oferir un panorama del repertori de manlleus que la terminologia musical en català pren de diverses llengües. Romaní va començar amb unes consideracions generals sobre l'enorme presència de manlleus en l'àmbit tractat, dels quals va destacar l'heterogeneïtat formal i de procedència, també des d'un punt de vista històric i diacrònic. Com a concreció d'aquestes consideracions, la comunicació va consistir en una exposició molt completa del que podem trobar en les llengües de les quals el català manlleua termes, històricament o més recentment, com ara l'occità, el francès, l'anglès, l'italià, l'alemany o el castellà, entre d'altres. Va destacar, per a cada cas, els fenòmens més comuns, com ara els diversos tipus i graus d'adaptació al codi, la presència de calcs, l'antiguitat dels manlleus, la relació entre tradicions musicals i culturals diferents, la importància dels xenismes com a termes de gran precisió denominativa des d'un punt de vista tècnic, o la tendència i el comportament dels manlleus més recents, etc. En el cas

del castellà, per la proximitat lingüística i cultural, va destacar el fenomen de la «pseudodescastellanització», que ha provocat algunes adaptacions innecessàries o injustificades, per ultracorrecció, com la pronúncia de *jota* a la catalana o el terme *flamenc*, ja arrelat però de formació molt recent, pel tradicional *flamenco*.

Eva Garcia i Víctor Oller, estudiants de traducció i d'interpretació a la UPF i de piano, van presentar la comunicació «Els manlleus en la terminologia musical catalana». Van exposar un estudi sobre els manlleus amb una primera part restringida al camp de les indicacions de partitura; en concret, les relatives a intensitat, a velocitat o tempo i a tècniques instrumentals. La presència de manlleus en aquestes indicacions, i el fet que s'adaptin o no, varia segons les llengües i segons el gènere (clàssica, rock o jazz, etc.); pel que fa a l'adaptació o a la traducció sembla que també hi influeixen qüestions pragmàtiques o d'ús, com l'ús en contextos més o menys especialitzats. La segona part la van dedicar a la denominació dels estils musicals, amb què van arribar a la conclusió general que la tendència és adaptar la forma del terme en les denominacions dels estils més antics, però també en les denominacions d'estils del s. xx si pertanyen a la música «culta», i, en canvi, no adaptar les denominacions relatives a estils més recents i populars.

Elisenda Bernal, de la UPF, i Andreu Gallén, músic, van dedicar la seva comunicació a «La falta de referència lexicogràfica en la terminologia musical per al català». Es tracta d'un treball dedicat, primer, a analitzar la presència de termes de música —manlleus o no— en el diccionari normatiu i el tractament lexicogràfic que hi reben; i, després, a fer una anàlisi dels diversos diccionaris i vocabularis especialitzats de música publicats en català (n'havien estudiat la selecció de la nomenclatura, el tractament dels manlleus, la presentació de la informació gramatical, la redacció de les definicions, si n'hi havia, etc.). El treball els ha fet concloure que fa falta un diccionari musical de referència per a la llengua catalana i que aquesta obra hauria de contenir, idealment, informació multilingüe. Aquesta mancança és urgent si es vol garantir que els musicòlegs, els músics, els traductors i els lingüistes que s'enfronten a textos d'aquesta especialitat en català puguin fer la seva feina d'una manera més segura i fiable.

Judit Freixa i Elisabet Llopart, de l'Observatori de Neologia (OBNEO) de la UPF, van presentar «La neologicitat en els manlleus: estudi de casos de l'àmbit de la música». A partir d'un corpus limitat de textos de premsa escrita buidats a l'OBNEO, van analitzar els manlleus de l'àmbit de la música que són neologismes, en el marc d'un estudi més ampli dedicat a la relació entre neologicitat i manlleus en general. L'estudi es concretava en l'anàlisi i tractament estadístic de les dades des de diversos punts de vista: la distribució dels manlleus neològics per llengües i la correlació amb els diversos estils musicals; la freqüència i el grau d'implantació; el grau d'adaptació; l'estabilització en la llengua d'arribada, i el grau de novetat en la llengua d'origen. Aquesta anàlisi els va permetre d'arribar a conclusions sobre

l'estabilització de manlleus —l'estabilització en l'ús és més alta que la que trobem en la neologia d'altres àmbits— i sobre tendències en l'estudi de la neologicitat —s'estableixen relacions entre neologicitat, àmbit temàtic i llengua d'origen.

Abans de tenir el debat final de la Jornada i de llegir-ne les conclusions, Romà Escalas va fer un breu discurs de cloenda dedicat a alguns casos d'assimilació de denominacions amb un canvi posterior en el referent, fenomen que passa sovint amb els termes que són noms d'instruments.

Assistents a la X Jornada de la SCATERM

Aquesta llista recull totes les persones assistents a la X Jornada de la SCATERM, ordenades alfabèticament pels cognoms.

Jaume AYATS I ABEYÀ
Barcelona

Agustí ESPALLARGAS I MAJÓ
Barcelona

Òscar AZNAR I ALEMANY
Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)

Glòria FONTOVA I HUGAS
Barcelona

Elisenda BERNAL
Barcelona

Judit FREIXA I AYMERICH
Sant Cugat del Vallès (Vallès Occidental)

Cristina BOFILL I CARALT
Barcelona

Núria FUSTER I MESTRE
Barcelona

Ester BONET I SOLÉ
Barcelona

Andreu GALLÉN
Barcelona

Jordi BOVER I SALVADÓ
Barcelona

Eva GARCIA I PINOS
Localitat

Àngels EGEA I PUIGVENTÓS
Barcelona

Mireia HERNÁNDEZ
Localitat

Romà ESCALAS I LLIMONA
Vilanova i la Geltrú (Garraf)

Carles ILL
Vilanova i la Geltrú (Garraf)

Josep M. JOVELLS I SALVIA
Golmés (Pla d'Urgell)

Jordi PALAU I BATLLE
Barcelona

Elisabet LLOPART
Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)

Salvador PARDO I HERRERO
València

Sílvia LLOVERA I DURAN
Barcelona

Berta RIBÉ I CUNILL
Barcelona

Mercè LORENTE I CASAFONT
Barcelona

Jordi RIFÉ I SANTALÓ
Barcelona

Heura MARÇAL I SERRA
Barcelona

Albert ROMANÍ I TURULLOLS
Barcelona

Isidor MARÍ I MAYANS
Vilassar de Mar (Maresme)

Joan M. ROMANÍ I OLIVÉ
Barcelona

Jaume MARTÍ I LLOBET
Barcelona

Miquel-Àngel SÀNCHEZ I FÈRRIZ
Barcelona

Irene MASCARELLA I VILAGELIU
Barcelona

Margarida SANJAUME
Barcelona

Josep M. MESTRES I SERRA
Barcelona

Montserrat SENDRA I ROVIRA
El Vendrell (Baix Penedès)

Lluís MILLET I HORAS
Localitat

Elisabet SOLÉ I SOLÉ
Barcelona

M. Teresa MIRET I MESTRE
Sant Pere de Ribes (Garraf)

Elisenda VILAJOLIU I GALCERAN
La Sentiu de Sió (Nogera)

Víctor OLLER I SEGURA
Localitat